

Волощук Т.

Науковий керівник – доц. Васильківська Н. А.

ФОРМУВАННЯ ЛІТЕРАТУРНОЇ ТВОРЧОСТІ ЗАСОБАМИ ПРИСЛІВ'Я ТА ПРИКАЗКИ

Анотація. Стаття присвячена надзвичайно актуальній проблемі, адже сьогодні «Нова українська школа» ставить за мету докорінно змінити концептуальні засади освіти й спрямувати зусилля держави на розвиток творчого потенціалу учнів. Визначено, що молодший шкільний вік – найсприятливіший період для реалізації поставлених завдань. Для того, щоб розвинути до належного рівня творчі здібності дитини, їх потрібно якомога раніше виявити і впродовж навчання цілеспрямовано впливати на розвиток творчих задатків. У вирішенні цього завдання велика роль відводиться народному фольклору, зокрема прислів'ям та приказкам, як найбільш природному й органічному засобу навчання. Розглянуто методику застосування на уроках літературного читання системи творчих вправ з прислів'ями та приказками як ефективного засобу розвитку літературно-творчої діяльності молодших школярів.

Ключові слова: літературна творчість, здібності, молодший школяр, початкова школа, вправи, завдання, прислів'я, приказка.

Аннотация. Статья посвящена актуальной проблеме развития творческого потенциала учащихся. Младший школьный возраст – самый благоприятный период для реализации поставленных задач. Очень важно творческие способности ребенка как можно раньше выявить и в ходе обучения целенаправленно влиять на развитие творческих задатков. Большая роль отводится народному фольклору, в частности пословицам и поговоркам. Рассмотрена методика применения на уроках литературного чтения системы творческих упражнений с пословицами и поговорками как эффективного средства развития литературно-творческой деятельности младших школьников.

Ключевые слова: литературное творчество, способности, младший школьник, начальная школа, упражнения, задания, пословица, поговорка.

Annotation. The article dedicated to the problem of the creative potential of children. "New Ukrainians school" focused on talent development of the child. Early school age is best to for realization planed targets. It is important to identify as early as possible creative and intellectual abilities of the child. This is good for development intellectual abilities of the child. National folklore, particularly proverbs and sayings, is very important in child development. The article shows the use of creative exercises of folklore in teaching a child.

Keywords: literary creativity, abilities, youngerschoolboy, elementary school, tasks, exercises, proverbs, sayings.

Постановка проблеми. Прогрес суспільства – це шлях постійної творчості, долання стереотипів і вироблення нових, нестандартних, часто несподіваних ідей, оригінальних підходів і шляхів до їх втілення. Саме тому проблема розвитку творчого потенціалу дитини є однією з центральних в педагогіці.

Мета діяльності кожного освітнього закладу – допомогти дитині перетворити задатки на творчі здібності; зміцнювати здібності й розширювати їх коло, щоб створити умови формування таланту; розвивати талант і створювати умови, щоб талант із потенційного стану перетворився на діючий механізм творчості.

Молодший шкільний вік – найсприятливіший період для розвитку дитячої творчості. Йому властива емоційність, розвиток образного мислення, творча уява, активність протікання всіх процесів; розвиток мотивації, самосвідомості; необхідність в оцінці дорослого; потреба в ігровій діяльності; свобода уяви і фантазії, емоційна чутливість; прагнення до нових вражень тощо. Залучення дітей до творчої діяльності розкриває перед вчителем горизонти людських можливостей. У творчості школяр реалізує в усій повноті свої знання, уміння та здібності, а отже, отримавши можливість випробувати себе в різних видах діяльності, наочно переконається в наявному арсеналі знань, умінь та здібностей і цим самим адекватно оцінює свої можливості.

У сучасній педагогіці одним із актуальних питань є вивчення підростаючим поколінням фольклору як фактору духовності та залучення вихованців до національної культури й історії народу.

Застосування фольклору в початковій школі полягає в тому, щоб збагатити мовлення молодших школярів, підготувати їх до кращого сприймання художніх творів, розширити коло їхніх інтересів, залучити молоде покоління до витоків народних традицій, сформувати вміння вчитися, створювати умови для розвитку творчих здібностей, збагачувати духовний світ молодшої людини [6, с. 48]. Саме усна народна

творчість, зокрема прислів'я і приказки, відзначаються надзвичайно великим виховним та розвивальним потенціалом.

Аналіз попередніх досліджень. Творчість є предметом аналізу багатьох учених, котрі досліджують природу цього феномена. Роль психологічних і фізіологічних факторів творчості та уяви визначали В. Ягункова, Н. Лейтес, Л. Виготський. Особливого значення усній народній творчості у процесі формування особистості надавали Л. Навозняк, І. Огієнко, М. Драгоманов, Г. Сковорода. Заслуговує на увагу книга «Граматика фантазії» італійського педагога Дж. Родарі. Літературно-творча діяльність як спеціальний вид художньо-творчої діяльності досліджувалася відомими педагогами К. Ушинським, В. Сухомлинським, провідними українськими методистами О. Савченко, С. Дорошенко, а також педагогами-новаторами: Н. Вітковською, Н. Гурець, Н. Гавриш, І. Доменець, Є. Жаленко, Л. Івановою, І. Осадченко, В. Пабат, Л. Стрілковою, М. Туровою та ін.

Мета статті полягає у дослідженні можливостей застосування у навчальному процесі прислів'їв та приказок для розвитку творчого потенціалу молодших школярів.

Виклад основного матеріалу. Сьогодні вже неможливо навчати традиційно: у центрі освітнього процесу перебуває учень. Від його творчої активності на уроці, уміння доказово міркувати, обґрунтовувати свої думки, уміння спілкуватися з учителем, учнями класу, залежить успіх у свідомому опануванні шкільної програми. «Вдалиий початок – половина справи», – стверджує народна мудрість. Тому саме початкова школа має стати для учня своєрідною лабораторією творення власної думки, де вона цінується, де формується віра у власні сили, де немає місця страху і де учень переживає стан задоволення навчанням. Серед усіх видів творчості особливе місце посідає літературна, що пояснюється унікальною роллю мовлення в житті окремої людини і людства в цілому. Літературна творчість дітей – складання казок, оповідань, віршів, сценаріїв, діалогів тощо – визначається науковцями як самостійний, специфічний та унікальний вид художньої творчості, що втілюється у процесі мовлення [3, с. 32]. Він характеризується проявом бажання і здібностей, за висловом В. Сухомлинського, «сказати своє слово», виразити своє світобачення через художній текст. Літературна творчість у дитинстві є не самоціллю, а насамперед засобом духовно-творчого розвитку.

Український педагог О. Я. Савченко зазначає: «У початковій школі розвиток здібностей дітей, їх творче ставлення до виконання різних завдань визначено як передумову всебічного розвитку і виховання, творчого самовираження дитячої особистості» [5, с. 194]. Розвиток літературно-творчих здібностей учнів початкових класів – це складний процес. Тому потрібно пам'ятати, що творчі здібності розкриваються в діяльності і створюються в діяльності. Розвиток здібностей відбувається за умови, якщо діяльність пов'язана з позитивними емоціями. При цьому саме такі жанри усної народної творчості, як прислів'я та приказки, мають широкі можливості для розвитку творчої особистості молодшого школяра.

Прислів'я та приказки постійно користувались і користуються великою популярністю. Виникнувши на зорі зародження мови й культури, ця особлива форма усної народної творчості стала невід'ємною частиною народного побуту, його словесності. Прислів'я і приказки урізноманітнюють навчально-виховну роботу в школі, вносять до навчального процесу елемент цікавості, новизни.

Мета опрацювання прислів'їв та приказок на уроках літературного читання – сформувати у молодших школярів елементарні уявлення про прислів'я та приказки, їхні спільні й відмінні ознаки, вміти пояснювати їхнє значення, добирати, вибирати, співставляти, будувати та складати власні прислів'я та приказки [4, с. 5]. Особливу увагу під час роботи з прислів'ями та приказками варто приділяти роботі над словом, тому що в початковий період навчання найінтенсивніше збагачується словниковий запас учнів. Саме ці жанри фольклору дають багатий матеріал для творчої роботи.

У практиці початкової школи широко використовуються такі види робіт, як пояснення змісту прислів'я чи приказки, виявлення їх зв'язку з ідейним змістом тексту та ін. Що ж до створення прислів'їв та приказок, то така робота проводиться дуже рідко. Таким чином, розвиток творчих здібностей у кожного школяра потребує від учителя застосування на уроці творчих завдань, що складають систему, яка дасть можливість урізноманітнити творчу діяльність учнів і забезпечити перехід від репродуктивних, формально-логічних дій до творчих [1, с. 40]. Для розвитку літературно-творчої діяльності ми пропонуємо добірку таких вправ:

На підготовчому етапі:

- добирати прислів'я та приказки (відповідно до ситуації, з антонімами чи синонімами, з певною частиною мови, до ілюстрації, такі, що характеризують певного героя тощо);
- на місці крапок вставити пропущені слова;
- дописати, скориставшись довідкою;
- з'єднати частини прислів'я та приказки.

Під час частково-творчого етапу доцільними будуть такі вправи:

- творення прислів'я та приказки за аналогією;

- складання прислів'я та приказки за набором слів;
- перетворити загадку в прислів'я;
- інсценування прислів'їв та приказок.

Власне творчий етап. На цьому етапі основним видом роботи є самостійне творення учнями прислів'я та приказки на задану тему. Також на уроках розвитку зв'язного мовлення цікавим видом роботи є складання міні-твору, назвою якого є прислів'я.

Четвертий етап – аналіз та удосконалення творчої роботи. Школярі удосконалюють створені прислів'я та приказки.

Створення прислів'їв та приказок – надзвичайно корисний і цілком доступний для молодших школярів вид словесної художньої творчості. Проте створення прислів'їв є більш доступним для дітей, ніж створення приказок, бо прислів'я виражають закінчену думку й становлять собою речення (чи два речення). Тому школярам легко не тільки створювати прислів'я, але й використовувати їх у власному мовленні.

того, щоб навчити учнів початкової школи створювати прислів'я, необхідно пояснити дітям, що цей жанр фольклору, як правило, поділяється на дві частини. В одній зображується те чи інше явище, розповідається про щось, а в іншій – робиться висновок.

Форм роботи з прислів'ями та приказками на уроці читання є дуже багато, проте все залежить від творчого підходу вчителя. Адже творчість учителя породжує творчість учня.

Висновки. Залучення дітей молодшого шкільного віку до творчої діяльності розкриває перед ними горизонти людських можливостей і сприяє правильному визначенню свого місця на широкому полі власних знань, умінь та здібностей. Фольклорна спадщина має широкий простір для педагогів, завданням яких є розвиток творчого підростаючого покоління. Усна народна творчість є невичерпним дидактичним матеріалом для різних видів роботи з дітьми молодшого шкільного віку, містить глибоке навчальне, розвивальне та виховне значення.

Уміле використання прислів'їв та приказок на уроках літературного читання дасть змогу учням збагнути суть мови не лише як засобу спілкування, а й як вираження національної психіки, мудрості народу, його духовної культури.

Складання молодшими школярами прислів'їв та приказок розвиває їхні творчі здібності, уяву, кмітливість, пам'ять, спостережливість, вдосконалює мовленнєві вміння. Під час такої творчої роботи в дітей виробляється вміння користуватися словом, закріплюються навички вдумливого, уважного ставлення до рідної мови. Тому дуже важливо, щоб створення прислів'їв та приказок здійснювалося в атмосфері справжньої зацікавленості учнів, їх творчої активності, в атмосфері, що сприяє пошуку засобів правильного, точного, виразного мовлення. «Творчість не приходить до дітей так собі, – стверджував Василь Сухомлинський, – творчості треба вчити» [2, с. 111].

Отже, розвиток творчих здібностей в учнів потребує від вчителя продуманої системи роботи, яку треба проводити систематично, послідовно – тільки тоді вона даватиме результати.

ЛІТЕРАТУРА

1. Бронзенко Т. Прислів'я та приказки в контексті уроку української мови і літератури / Т. Бронзенко // Українська мова і література в школі. – 2012. – № 5. – С. 39-46.
2. Гримаська А. О. Розвиток творчого потенціалу молодших школярів на уроках літературного читання / А. О. Гримаська // Таврійський вісник освіти. – 2017. – № 1 (57). – С. 108-113.
3. Комарівська Н. О. Розвиток творчого потенціалу дітей дошкільного та молодшого шкільного віку засобами фольклору / Н. О. Комарівська // Сучасні інформаційні технології та інноваційні методики навчання в підготовці фахівців : методологія, теорія, досвід, проблеми. – 2016. – Випуск 46. – С. 30-33.
4. Митник О. Психолого-педагогічні умови розвитку дитячої творчості в навчально-виховному процесі / О. Митник, О. Кочерга // Початкова школа. – 2014. – № 11. – С. 3-6.
5. Савченко О. Я. Виховний потенціал початкової освіти : посібник для вчителів і методистів початкового навчання / О. Я. Савченко. – 2-ге вид., доповнене, перероблене. – К. : Богданова А. М., 2009. – 226с.
6. Янковчук М. М. Розвиток обдарованості : практичний досвід / М. М. Янковчук // Обдарована дитина. – 2013. – № 9. – С. 48-49.

Дедьо Т.

Науковий керівник – доц. ГруцьГ.М.

ОСОБЛИВОСТІ ІННОВАЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ЗАКЛАДУ СЕРЕДНЬОЇ ОСВІТИ

Актуальність дослідження. Упровадження інновацій у сферу освіти – це складний процес, який передбачає поступове оновлення і вдосконалення змісту, методів, прийомів, форм, засобів, що, безумовно, впливає на якість педагогічного процесу. Проблеми розвитку інноваційних процесів в освіті присвятили свої дослідження такі науковці: В. Кремень, І. Зязюн, С. Бараннікова, В. Загвязинский, М. Кларін,